

Užitečná témata pro advokacii a rozvoj oboru hudebního vzdělávání a výchovy

Which of Topics We Need to Cultivate for the Advocacy and Development of the Field of Music Education

Lenka Dohnalová

Anotace

Česká hudební rada je nevládní organizací v síti Mezinárodní hudební rady při UNESCO. Už z tohoto titulu je jedním z jejich zásadních témat vzdělávání a výchova. Příspěvek rekapituluje zkušenosti této organizace a jejich členů především v otázkách PROČ a JAK vzdělávat/vychovávat pomocí hudby v kontextu tzv. kreativního vzdělávání nebo vzdělávání ke kreativitě. Zásadními tématy z hlediska dlouhodobých diskusí jsou jednak mezioborový výzkum působení aktivního provozování hudby na psychosociální vývoj člověka, testování moderních didaktických metod pro efektivitu výuky a odladění provozních podmínek formální i neformální výuky.

Klíčová slova

Česká hudební rada, advokacie oboru, kreativní vzdělávání a vzdělávání ke kreativitě, působení hudby na psychosociální vývoj, testování didaktiky, provozní podmínky.

Abstract

The Czech Music Council is a non-governmental organisation in the network of International and European Music Councils UNESCO. It means that “education” makes one of the main topics of its focus. The contribution recapitulates experiences this organisation and its members especially in the questions WHY and WHICH WAY educate „in“ and „via“ music in the larger context of creative and culture education. From the point of long-term view, the fundamental topics for advocacy and efficiency have been inter-disciplinary research in effects and impact of music, especially actively making music on psycho-social evolution of children; testing of modern didactic methods and “debugging“ of the operating process.

Keywords

Czech Music Council, advocacy for the music education, psycho-social impact of music, testing of modern didactic methods, operating process.

Kompetence České hudební rady

Česká hudební rada je nevládní organizací v síti Mezinárodní hudební rady (MHR) UNESCO <http://www.imc-cim.org/>, vzdělávání k hudbě a hudbou je součástí mise této sítě. Posledním obecným dokumentem, na nějž MHR odkazuje a který se odvolává na význam kultury je tzv. *Hangzhou Declaration – Placing Culture at the Heart of Sustainable Development Policies* <http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/images/FinalHangzhouDeclaration20130517.pdf>, specifitější dokumentem na úrovni MHR je tzv. „*Pět hudebních práv*“ <http://www.imc-cim.org/about-imc-separator/five-music-rights.html>, v nichž je rovněž

zahrnut přístup k hudebnímu vzdělání a možnost hudebního vyjádření. Česká hudební rada (ČHR) ovšem nejvíce pracuje s dokumentem Evropské hudební rady (EHR), na jehož formulaci se také aktivně podílela, a to s *Evropskou agendou pro hudbu* (od r 2018) <http://europeanagendaformusic.eu>, v němž je jedním ze zásadních cílů hudební vzdělávání/výchova (education) a přístup k hudbě, designovaný v krocích – *garantování zdrojů, rozvíjení kvality, propojenost systému, vzdělávání učitelů, využití technologií a mezinárodní výměna informací*. Pokud se budeme zaměřovat na hledání témat diplomových, bakalářských, disertačních nebo habilitačních prací, pak každé z těchto témat v potřebné specifikaci je jejich vhodným a užitečným rámcem.

ČHR má také potřebné personální kapacity pro diskusi k tématu vzdělávání a advokacii pro obor. Jejými kolektivními členy jsou mj. i vzdělávací organizace všech stupňů a typů včetně pedagogických fakult <https://www.chr-cmc.org/cs/members>. Při ČHR pracuje otevřená expertní skupina, jejímiž členy nemusejí být pouze zástupci kolektivních členů https://www.chr-cmc.org/cs/group_for_education. Tato expertní skupina má za cíl především vzájemnou informovanost, koordinaci a iniciaci různých aktivit. ČHR se také stala poradním orgánem uMĚNÍM, platformy pro kreativitu ve vzdělávání (od r. 2019) <https://www.facebook.com/platformaumenim/>. V rámci této platformy byl také připravován nový grantový program pro podporu uměleckého vzdělávání pro Ministerstvo kultury.

Jednotliví členové expertní skupiny byli, nebo jsou členy různých komisí (RVP, grantových, poradních apod.), a to na národní i mezinárodní úrovni (ISME, International Music Education Policy Group apod.). Máme také zkušenosti s vlastními vzdělávacími projekty, které byly, nebo jsou začleňovány do formálního vzdělávání ZŠ – já osobně iniciačně, metodicky i provozně např. s projektem *Špalíček* (2007-9) <http://spalicek.eu/>, nebo aktuální od r. 2014 pro vzdělávání dětí a mladých v oblasti zvukové tvorby *České ucho* <http://ucho.sitespecificart.cz/>, ČHR také realizuje vzdělávací workshopy pro učitele. Jedním z nejzdařilejších byl např. „*Hrajeme si s hudbou, hrajeme si se zvuky*“, nebo seminář o využívání improvizace, což ukazuje na fokus, který ČHR sleduje.

V rámci Institutu umění-Divadelního ústavu, kde ČHR sídlí je rovněž věnována pozornost podobnému tématu, jaké má i tato konference, totiž určité koordinaci výzkumu s vysokými uměleckými školami tak, aby byla volena témata potřebná prakticky zpracovat a abychom se vyhnuli nevědomým duplicitám.

SHRNUTÍ: Mise a cíle ČHR tedy v oboru vzdělávání a výchovy sledují spíše advokacii oboru, napojení na kontext a další obory a motivaci, tj. jak vyvolat, udržet a pěstovat zájem o oboru hudby.

V systému hudební edukace v České republice vidíme určitou tradiční a v mezinárodním kontextu poměrně výlučnou, historicky založenou dvojkolejnost, a to linii profesního vzdělávání (ZUŠ, konzervatoře, vysoké umělecké školy/akademie) a linii tzv. hudební výchovy, kde je hudba chápána spíše jako vhodný nástroj celkové kultivace kulturnosti populace (všeobecná hudební výchova na ZŠ, SŠ, Pedagogické fakulty vzdělávající primárně učitele HV)¹. Z hlediska advokacie pro udržení systému je v praxi obtížnější obhájit v současné chvíli systém všeobecné hudební výchovy v rámci formálního všeobecného vzdělání (tj. i udržitelnost oboru na pedagogických fakultách), protože u vzdělávání pro hudební profesi lze diskutovat o kvantitě škol, proporcích předmětů, metodice a formátů studia, ale ne o existenci systému, zatímco u všeobecné hudební výchovy jako obligatorního prvku ve formálním vzdělávání je to mnohem obtížnější. Ukazuje se, že

¹ KLJUNIĆ, Bojana, Management a řízení hudebně-vzdělávacího procesu v ČR, habilitační práce, rkp. 2019, s.20-21.

potřebujeme odborná data a argumentaci PROČ je hudební výchova pojatá nejen jako soubor znalostí, ale také dovedností vysoce efektivní pro psychosociální vyvážený vývoj populace.

Druhým tématem, který je diskutován v odborné pedagogické veřejnosti jako vysoce potřebný, je hlubší zpracovávání a vyhodnocování moderní oborové metodiky a didaktiky v souvislosti s její efektivitou pro různé cílové vzdělávané skupiny a kontexty.

Třetím pak vyhodnocování fungování systému jako takového, jeho bariér, průchodnosti, a to jak z hlediska ekonomické, právního, procesního (managementu), personalistického (trh práce), tak obsahového a metodického (návaznost, relativní úplnost, flexibilita apod.).

Praktické tématické podněty

Ad I/ PROČ UČIT HUDBU A HUDBOU ve formátu všeobecné hudební výchovy

Z praktického hlediska se setkáváme u našich odborníků s výtkou, že stále více ne zcela informovaných odborníků z jiných kvalifikací intervenuje do stávajícího systému se svými metodickými a projektovými iniciativami a nápady, jak jej vylepšit. Určitá šířící se nespokojenost u dětí, rodičů a některých pedagogů má svá opodstatnění. Chápeme, že pro udržitelnost dotovaného systému ZUŠ byl důležitý argument, že jejich cílem je především „připravit žáky na studium v středních a vysokých školách uměleckého nebo pedagogického zaměření a na studium na konzervatořích...“² a že tzv. všeobecná hudební výchova má své limitované možnosti³, nicméně v praxi je zde silící objednávka o větší metodické rozmanitosti pěstující aktivní hudebnost neprofesionálního typu, která se dnes rozvíjí v narůstající míře projektově ve spolupráci s kulturními organizacemi, nebo svébytnými projekty jako je např. *El Sistema*⁴.

Pro udržitelnost povinné hudební výchovy v systému formálního vzdělávání potřebujeme zpracovat minimálně metaanalýzu tématu vlivu/dopadu výchovy a vzdělávání hudbou a k hudbě na psychosociální vývoj. Oproti situaci před cca 20 lety, s čímž mám osobní zkušenost, je dnes interdisciplinární výzkum daleko bohatší, zájem a výstupy existují a korelují s naší koncepcí hudební výchovy jako integrativního oboru.⁵

Jmenujme třeba benefity aktivně provozované hudby během výuky, které uvádí ve své bakalářské práci Ivana Gojmerac z Hercegovina University (únor 2018)⁶

- 1) Hudební trénink může rozvíjet jazykové a kognitivní schopnosti
- 2) Zlepšuje paměť
- 3) Studenti se učí kvalitní práci
- 4) Lépe spolupracují
- 5) Získají smysl pro dokončování věcí
- 6) Jsou ve škole aktivnější
- 7) Mají větší úspěch ve společnosti

² Základní umělecké školy, in: <http://www.nuv.cz/t/zus>

³ PASTOROVÁ, Markéta a kol., 2019, *Hudební výchova – Podkladová studie*, NÚV, Praha

⁴ Nadační fond Harmonie, www.nfharmonie.cz

⁵ Uveďme např. studie CHERRY Kendry, které mívají lékařskou revizi, anpř:

revidovanou GANS Stevena, MD (lékařem), publikované 6.4.2019: *10 Surprising Psychological Benefits of Music*, nebo

CHERRY, Kendra, rev. FOGOROS, Richard N., MD, December 10, 2019 *How Listening to Music Can Have Psychological Benefits*, <https://www.verywellmind.com/surprising-psychological-benefits-of-music-4126866> a řada dalších.

⁶ https://www.researchgate.net/profile/Ivana_Gojmerac

- 8) Zlepšuje se emocionální vývoj
- 9) Rozpoznávají lépe formu (nejen hudební)
- 10) Zlepšují se v inteligenčních testech.
- 11) Lépe kognitivně slyší
- 12) Zlepšují si imaginaci a intelektuální zvědavost
- 13) Relaxují
- 14) Hra na hudební nástroj je učí disciplině.

Každý z těchto bodů je rozvinutelný a lze si jej vzít jako téma pro rozpracování. V advokacii pro obor se pak bude mnohem lépe argumentovat začleněním výuky hudby do předškolního a školního systému právě pro svůj komplexní a harmonizující dopad.

Ad II/ TESTOVÁNÍ METODIK A OBOROVÁ DIDAKTIKA

Někteří autoři tvrdí radikálně, že oborová didaktika a metodiky jsou silně zanedbávány, že ani konzervatoře (v profesní linii), ani pedagogické fakulty dostatečně nerozvíjejí a nevyučují metodiku a oborovou didaktiku tak, aby obor nestagnoval.⁷

Zde lze např. nalézt inspiraci v *Moderní didaktice - Lexikonu výukových a hodnotících metod* Roberta Čapka⁸ v tom smyslu, že lze testovat konkrétně různé metody i na hudební výchovu s různými skupinami a různými cíli (např. získání motivovaného aktivního přístupu apod.). V oboru hudby jsem zde našla metodiku velmi obdobnou našemu projektu *Českého ucha*, i když zde pouze v uzavřeném systému školní výuky.

Aktuální kritika totiž často směřuje k tomu, že jak ve všeobecné hudební výchově, tak dokonce i na ZUŠ se učitelé potýkají s nedostatečnou motivovaností, ve všeobecné hudební výchově pak s rutinní, znalostně pojatou výukou, s nedostatek žánrového rozpětí, které by reagovalo na spontánní zájem dětí. Vzhledem k aktuálnímu stavu pak je zde příliš velká závislost kvality výuky na osobních kvalitách učitele a vedení školy, protože systém jako celek není dost inspirující. Cílem by tedy mělo být v odborných studiích testovat metody z hlediska jejich zacílení a dopadu a zpracovávat jak metodiku, tak oborovou didaktiku.

Ad II/ FUNGOVÁNÍ SYSTÉMU A KONTEXT

Zde by možná příslušelo z hlediska zaměření pedagogických fakult zaměřit se především na kvalitu obsahu různých stupňů vzdělávání, návaznosti, dopad. Popis fungování systému vzdělávání v mezinárodním kontextu je úkolem interdisciplinárním, nesnadným, ale velmi potřebným.

Závěr

Ve svém příspěvku jsem se snažila držet zadání konference, totiž vtypovat témata potřebná pro praxi hudební výchovy a vzdělávání tak, aby byla dlouhodobě udržitelná a rozvíjela se způsobem, který bude ku prospěchu i k radosti.

⁷ KLJUNÍČ, Bojana, 2019, *Management a řízení hudebně-vzdělávacího procesu v ČR*, habilitační práce, rkp. S. 191-229.

⁸ ČAPEK, Robert, 2015, *Moderní didaktika – Lexikon výukových a hodnotících metod*, Grada

Literatura

BALCÁROVÁ, Božena, 2013. *Teória a prax integratívnej hudobnej výchovy*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-5550839-9.

BOBKOVÁ, Petra, 2014. *Hudební spolupráce mateřské školy s rodiči (využití vlastní didaktické pomůcky v hudebně integrativním projektu)*. Praha. Bakalářská práce. PedF UK v Praze. Vedoucí práce doc. PaedDr. Miloš Kodejška, CSc.

DRÁBEK, Václav, 1995. *Integrativní hudební pedagogika a polyestetická výchova: Sborník zahraničních studií a referátů z konferencí*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy. ISSN 0862-4461.

KODEJŠKA, Miloš, 2002. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. ISBN 80-729-0080-3.

Kontaktní adresa

Mgr. Petra Slavíková

Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Katedra hudební výchovy

Magdalény Rettigové 4, 116 39 Praha 1

petra.slavikova0@gmail.com

Výzkum byl podpořen Grantovou agenturou Univerzity Karlovy (projekt č. 742217).

(MAX 4–5 STRAN TEXTU)